



**9/11-ის როლი ბუშის დოქტრინის ჩამოყალიბებაში და მისი გავლენა ამერიკის საგარეო
პოლიტიკის წარმართვაზე**

მარიამ მამულაშვილი

საერთაშორისო ურთიერთობების საბაკალავრო პროგრამა
სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

E-mail: mariamiii1999@gmail.com

აბსტრაქტი

მოცემული სტატიის მიზანია განსაზღვროს, თუ რა რეზონანსი მოჰყვა 11 სექტემბრის ტერაქტს ჯორჯ ბუშ უმცროსის დოქტრინის ჩამოყალიბებაში და როგორ განახორციელა ბუშმა თავისი დოქტრინა საგარეო პოლიტიკაში. ასევე, ნაშრომი მიზნად ისახავს შეაფასოს ბუშის მიერ მისი დოქტრინის ფარგლებში გადადგმული ნაბიჯები საერთაშორისო პოლიტიკურ არენაზე.

მოცემული სტატია მეთოდოლოგიურად განეკუთვნება თვისებრივი კვლევის კატეგორიას. იმისთვის, რომ პასუხი გავცეთ საკვლევ კითხვას - რა გავლენა ჰქონდა 9/11-ის ტერაქტს ამერიკის შემდგომი საგარეო პოლიტიკის წარმართვაზე და მისი როლის ჩამოყალიბებაზე თანამედროვე საერთაშორისო სისტემაში, ნაშრომი წარმოადგენს სხვადასხვა მონოგრაფიებზე, სტატიებსა და წიგნებზე დაყრდნობით მეცნიერების და ანალიტიკოსების შეფასებას აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით. ასევე მოცემულია სხვადასხვა პირველადი წყაროების (პოლიტიკოსთა მიმართვები, მოხსენებები, ინტერვიუები, სახელმწიფო დოკუმენტები) განხილვა და შეფასება.

სტატიის შესავალში მოცემულია 11 სექტემბრის ტერაქტის მნიშვნელობა მსოფლიო დონეზე, მისი გავლენა საერთაშორისო პოლიტიკის ცვლილებებსა და ზოგადად ტერორიზმის აღქმაზე. ძირითად ნაწილში განხილულია 11 სექტემბრის ტერაქტის გავლენა ბუშის დოქტრინის ჩამოყალიბებაზე, ამ ნაწილში ჩვენ ვადგენთ კავშირს როგორც ჯერვისის მიერ გამოყოფილი ბუშის დოქტრინის 4 ძირითად პრინციპსა და 9/11-ს ტერაქტს შორის. ნაშრომის მომდევნო ნაწილებში მოცემულია ბუშის დოქტრინის განხორციელება ერთ-ერთი ქეისის განხილვის მაგალითზე და მისი პოლიტიკის კრიტიკა.

საბოლოოდ, კვლევით დგინდება, რომ 9/11 იყო მოვლენა, რომელმაც ამერიკის პრეზიდენტი საკმაოდ მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე დააყენა და ბუშმა თავისი დოქტრინით და საგარეო პოლიტიკით მოახერხა ადეკვატურად ეპასუხა ამ გამოწვევისთვის.

საკვანძო სიტყვები: საგარეო პოლიტიკა, 11 სექტემბრის ტერაქტი, ტერორიზმი, ბუშის დოქტრინა, ამერიკის შეერთებული შტატები.

შესავალი

დღესდღეობით ტერორიზმი განიხილება, როგორც თანამედროვე სამყაროს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრობლემა. ისეთი საერთაშორისო ორგანიზაციები, როგორებიცაა გაერო, ნატო, ევროკავშირი აქტიურად ცდილობენ აღმოფხვრან ტერორიზმი. გაეროს რიგით მეშვიდე გენერალური მდივანი კოფი ანანი ტერორიზმს განმარტავს შემდეგნაირად: „ტერორიზმი არის გლობალური საფრთხე გლობალური ეფექტებით... თავისი ბუნებიდან გამომდინარე, ეს არის თავდასხმა სამართლის, წესრიგისა და ადამიანის უფლებების ფუნდამენტურ პრინციპებზე” (Annan, 2005). მაგრამ ტერორიზმს ყოველთვის ამხელა მნიშვნელობას როდი ანიჭებდნენ. რასაკვირველია, ტერორიზმი საუკუნეების განმავლობაში არსებობდა და მიუხედავად იმისა, რომ თანამედროვე ქვეყნებს მე-20 საუკუნეში უდიდესი ზარალი მიადგათ ტერორისტული აქტების შედეგად (1946 წლის 22 ივლისს ბრიტანეთის წინააღმდეგ მოწყობილი ტერორისტული აქტი, 1978 წლის 19 აგვისტოს ირანში განხორციელებული ტერორისტული აქტი, რომელსაც 470 ადამიანის სიცოცხლე

შეეწირა, 1988 წლის 21 დეკემბერს ასევე დიდ ბრიტანეთში ტერორისტების მიერ ბომბის აფეთქების შედეგად 270-მდე მგზავრი დაიღუპა, 1998 წლის 7 აგვისტოს ტერორისტული აქტი ამერიკის საელჩოზე და ა.შ.), სწორედ 9/11 იყო ის მოვლენა, რომელმაც აიძულა მსოფლიო ტერორიზმი ჩათვალია თანამედროვე სამყაროს ერთ-ერთ უმთავრეს საფრთხედ. 12 სექტემბერს ჩრდილოატლანტიკურმა საბჭომ წინა დღეს განხორციელებული თავდასხმა გამოაცხადა თავდასხმად ყველა წევრ სახელმწიფოზე, ეს იყო პირველი შემთხვევა როდესაც ამოქმედდა ვაშინგტონის ხელშეკრულების მე-5 მუხლი (North Atlantic Council, 2001). მომდევნო დღეებში ფრანგულმა ჟურნალმა „Le Monde“-მა, რომელიც ამერიკის მიმართ სიმპათიებით ნაკლებად გამოირჩეოდა, გამოაქვეყნა სტატია, სათაურით – „დღეს ყველანი ამერიკელები ვართ“ (Colombani Le M.- 2001). ევროკავშირი და ევროკომისია შეთანხმდნენ ტერორიზმის საერთო განმარტებაზე და სხვა უამრავი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადაიდგა. ამის ფონზე, საინტერესოა, თუ როგორ შეცვალა ნიუ-იორკსა და ვაშინგტონზე განხორციელებულმა თავდასხმამ თავად ამერიკის პოლიტიკა. აღსანიშნავია, რომ შემდეგში მსოფლიო ჰეგემონის მოქმედებამ მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია საერთაშორისო სისტემაზე.

XX საუკუნის დასაწყისიდან მოყოლებული აშშ-ის პრეზიდენტის როლი კონგრესთან შედარებით ბევრად გაიზარდა, ეს განაპირობა იზოლაციონიზმის პოლიტიკაზე უარის თქმამ და ხელისუფლების მეტად ჩარევამ ეკონომიკურ და სოციალურ საკითხებში. ხოლო პრეზიდენტი ფრანკლინ დელანო რუზველტის „ახალი კურსიდან“ მოყოლებული, მათ „თავისუფალი სამყაროს ლიდერთა მანტიაც მოიხურეს“. ამასთან ერთად უფრო მეტად გაიზარდა პრეზიდენტის როლი საგარეო საკითხების განსაზღვრაში. ამის ნათელი მაგალითი იყო ჯონსონის და შემდგომ ნიქსონის მიერ ვიეტნამში შეჭრა კონგრესის თანხმობის გარეშე (Hewood, 2007. გვ. 448-455). ამიტომაც ჩვენთვის განსაკუთრებით საინტერესოა პრეზიდენტ ბუშის დოქტრინა ანუ პრეზიდენტის საგარეო პოლიტიკის ჩამოყალიბებაში მთავარი ფუძემდებლური დოკუმენტი.

ლიტერატურის მიმოხილვა

ამერიკის 43-ე პრეზიდენტის ჯორჯ უოლკერ ბუშის დოქტრინა განხორციელდა 2001-2009 წლებში. დოქტრინა საკმაოდ ამბიციური იყო და გულისხმობდა ხისტი პოლიტიკის გატარებას. ამ დოქტრინას საერთაშორისო ურთიერთობების ექსპერტებს შორის არაერთგვაროვანი გამოხმაურება ჰქონდა.

ამერიკელი ისტორიკოსის და განმანათლებლის, ვირჯინიის უნივერსიტეტის ლექტორის მელვინ ლეფლერის თანახმად, „ბუშის ადმინისტრაციას ჰქონდა სწორი სტრატეგია, მაგრამ მისი განხორციელება მოხდა არასწორად“ (Leffler, 2009).

ბუშის დოქტრინას ავტორები უმეტესად აკრიტიკებენ სამი მიმართულებით: ბუშის დოქტრინის განხორციელების შედეგად სამხედრო ძალის გამოყენებამ ამერიკული გავლენა შეასუსტა როგორც ევროკავშირში, ასევე ახლო აღმოსავლეთში. საერთაშორისო ურთიერთობების ერთ-ერთი თეორეტიკოსი ჯონ ჯ. მიერშიმერი თავის წიგნში ამბობს, რომ ბუშის დოქტრინა იყო არაეფექტური თავისი მიზნების მიღწევის თვალსაზრისით. ამასთანავე, აღსანიშნავია, რომ ბუშის დოქტრინას ჰყავდა საკმაოდ ბევრი მოწინააღმდეგე არა მარტო ქვეყნის გარეთ, არამედ ქვეყნის შიგნითაც. მან

გამოიწვია ანტიამერიკანიზმი და გლობალური უკან დახევა დემოკრატიზაციის თვალსაზრისით (Mearsheimer, 2018).

ზოგიერთი ავტორი ბუმს აკრიტიკებს, რადგან სტაბილური დემოკრატიული ინსტიტუტები, როგორც წესი, არსებულ დემოკრატიულ კულტურას ეყრდნობა და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ხარისხით გამოირჩევა. ამის არგათვალისწინება და დემოკრატიის ძალით თავსმოხვევის სტრატეგია, რბილად რომ ვთქვათ, მართლაც გულუბრყვილობა გამოდგა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ გარკვეული ნაწილის თვალსაზრისით ბუმის დოქტრინა მიზნად ისახავდა არა დემოკრატიული რეჟიმების მხარდაჭერას, არამედ იმ მთავრობების მხარდაჭერას, რომლებიც მეგობრულად იყვნენ განწყობილნი ამერიკის მიმართ (Harries და ა.შ.).

აშშ-ის საგარეო პოლიტიკა, ზოგის მტკიცებით, იყო იმპერიალისტური ამბიციების გამოხატვა. სამხედრო რესურსი და უნილატერალიზმისკენ გადახრა თავად მას აქცევს სარისკო სუპერძალად სხვა სახელმწიფოების თვალში. ამერიკელი პროფესორის ბეტ სიმონოს აზრით, ამერიკისადმი სანდოობა შეამცირა მულტილატერალიზმის ორმაგმა სტანდარტმა, „ჩვენ უნდა გავაკეთოთ ეს, მაგრამ თქვენ არ შეგიძლიათ ამის გაკეთება“. ამერიკამ დაკარგა სანდოობა, რადგან ის არ ცხოვრობდა იმ წესების მიხედვით, რომლითაც დანარჩენი მსოფლიო (Simmonos B. Paternot E. Coffin R).

9/11: დღე რომელმაც მსოფლიო შეცვალა

2001 წლის 11 სექტემბერს თვითმკვლელი ტერორისტების 19 კაციანმა ჯგუფმა გაიტაცა ოთხი სამგზავრო თვითმფრინავი, ორი მათგანი ნიუ-იორკში განზრახ დაეჯახა ტყუპების სახელით ცნობილი მსოფლიო სავაჭრო ცენტრის შენობას, ერთ-ერთი მათგანი გაემართა ვაშინგტონისკენ და შეეჯახა პენტაგონის შენობას, ხოლო მეოთხე თვითმფრინავმა ვერ მიაღწია განსაზღვრულ მიზანს, ქალაქ შენსკვილის მახლობლად ტყეში ჩამოვარდა თუმცაღა სავარაუდოა რომ მისი მიზანი თეთრი სახლი ან კაპიტოლიუმი უნდა ყოფილიყო (Pressler, 2011). ტერაქტის შედეგად დაიღუპა 3000-მდე ადამიანი, 11 სექტემბრის ტერაქტის შედეგად მიყენებული ზარალის ზუსტი ციფრი უცნობია. 2006 წელს აშშ-ს პრეზიდენტმა ჯორჯ ბუშ უმცროსმა განაცხადა, რომ მატერიალურმა ზარალმა ყველაზე დაბალი შეფასებით, 500 მილიარდ აშშ დოლარს მიაღწია. 2001 წლის ოქტომბერში თავდასხმაზე სრული პასუხიმგებლობა ალ ქაიდამ აიღო. აღნიშნული ტერორისტული აქტი ერთი მხრივ მიზნად ისახავდა აშშ-სადმი პროტესტის გამოხატვას შუა აღმოსავლეთის პოლიტიკურ საქმიანობაში ჩარევისთვის.

ტერაქტის მიზეზები

მოგეხსენებათ 1990 წელს ერაყი თავს დაესხა ქუვეითს, რის შედეგადაც დაიწყო სპარსეთის ყურის მეორე ომი. 1991 წელს 34 ქვეყნის კოალიცია ჩაერია კონფლიქტში ერაყის წინააღმდეგ, რასაც საბოლოოდ მოჰყვა მისი დამარცხება. აღნიშნული ფაქტი ისლამური სამყაროს ნაწილისთვის სერიოზულ კრიზისს წარმოადგენდა. პირველ რიგში იმიტომ რომ არაბი მუსლიმი დაუპირისპირდა არაბ მუსლიმს, მეორე ამ დაპირისპირებაში ჩაერთო ამერიკის შეერთებული შტატები და სხვა არაარაბული ქვეყნები. რატომ იყო ეს მოვლენა კრიზისი მუსლიმური ქვეყნებისთვის? ამის პასუხი

შესაძლოა მივიღოთ ისლამურ სარწმუნოებიდან: მუსლიმებისთვის მექა, სადაც მუჰამედი დაიბადა არის წმინდა ადგილი, იმდენად წმინდა, რომ არამუსლიმანის ამ ქალაქში შესვლა არაა დაშვებული. ზოგისთვის კი ეს სიწმინდე მთლიანად საუდის არაბეთზე და მის მიმდებარე ტერიტორიაზე ვრცელდება, შესაბამისად გასაგებია რატომ იყო მიუღებელი აშშ-ს მეთაურობით ინტერვენცია. (Kibble, 2002) ასევე შესაძლოა მოვიშველიოთ სემუელ ჰანტინგტონის ნაშრომი „ცივილიზაციათა შეხლა“, მის მიხედვით განსხვავებული ცივილიზაციებს შორის დაპირისპირების მიზეზთაგან ერთ-ერთია ბრძოლა მორალურ ფასეულობებისა და კულტურისათვის. ჰანტინგტონის მიხედვით მსგავსი კონფლიქტი წარმოიშობა მაშინ, როცა სახელმწიფო, სხვა ცივილიზაციათა ხალხებთან ურთიერთობის დროს ცდილობს დანერგოს და თავს მოახვიოს მათ საკუთარი ფასეულობები (Huntington-1996). შესაბამისად, დასავლეთის ქვეყნების ლიდერ სახელმწიფოზე თავდასხმა შეიძლება განვიხილოთ როგორც საპასუხო აქტი მათ მიერ თავს მოხვეული ღირებულებების წინააღმდეგ. უნდა აღვნიშნოთ რომ ტერორისტული თავდასხმა მიზნად ისახავდა იმის ჩვენებას თუ რამდენად უსუსური აღმოჩნდა ამერიკის თავდაცვისუნარიანობა ამგვარი ბრძოლის წინააღმდეგ, რაც მის ყოველმხრივ ძლიერებას ეჭვის ქვეშ აყენებდა. (CNN – 2016) ვფიქრობ ტერორისტებმა მიზანს მიაღწიეს ამერიკის უსუსურობა მსოფლიოსთვის ნათელი გახდა, მაგრამ ასევე ცხადი გახდა რომ დანარჩენი მსოფლიოც ასევე უსუსური იყო ამგვარ ბრძოლაში, ტერორისტებმა თანამედროვე სამყაროს შემდგომი მოქმედების მიმართულება მისცეს. ალ ქაიდას ლიდერი ოსამა ბინ ლადენი იმედვონებდა რომ მსგავსი აქტით აიძულებდა აშშ-ს შეემცირებინა მისი გავლენა შუა აღმოსავლეთში, რაც თავად მას გზას მისცემდა საკუთარი გავლენის გაძლიერებისათვის. (Bergen P.-2016)

თავდასხმის დროს პრეზიდენტი ბუში ფლორიდის შტატის ქალაქ სარასოტას ერთ-ერთ დაწყებით სკოლას სტუმრობდა. ჩრდილოეთის კომუზე შეჯახების შემდეგ კანცელარიის უფროსმა ენდრიუ კარდმა პრეზიდენტს შეატყობინა რომ ამერიკას თავს დაესხნენ. პრეზიდენტმა სკოლის დატოვებამდე გააკეთა განცხადება, რომელიც შემდეგი სიტყვებით დაამთავრა: „ჩვენი ქვეყნის წინააღმდეგ ტერორიზმი მარცხისთვის არის განწირული“. (Bush - 2001) სწორედ ამ დღეს დაიწყო თავისი საგარეოპოლიტიკური დოქტრინის ამოქმედება ბუშმა და გამოაცხადა „ომი ტერორიზმთან“.

9/11 და ბუშის დოქტრინა

რობერტ ჯერვისმა 2003 წლის ნაშრომში „ბუშის დოქტრინის ახსნა“ (Jervis-2003 365-388) ჩამოაყალიბა 4 პრინციპი, რომელთა ჩარჩოებშიც ხდებოდა ბუშის საგარეო პოლიტიკის განხორციელება. სწორედ ამ პრინციპების გათვალისწინებით განვიხილავ ბუშის დოქტრინას. ცივი ომის დასრულების შედეგ აშშ-ს სერიოზული საზრუნავი გაუჩნდა, საკუთარი ეროვნული უსაფრთხოების პრიორიტეტების და და ქვეყნის ინტერესების განსაზღვრის თვალსაზრისით. „ისტორიის დასასრულის“ შემდეგ ყველაზე აშკარა საფრთხე, სსრკ გაქრა და ერთპოლუსიანი სისტემის ცენტრში მოქცეული ამერიკისთვის საჭირო გახდა საფრთხეთა ახალი გაცნობიერება და შეფასება.

ამერიკის შეერთებულ შტატებში კვლავ გაძლიერდა ტრადიციული დაპირისპირება ე.წ. იზოლაციონისტებსა და იმ ხალხს შორის, რომლებსაც მიაჩნდათ, რომ ამერიკამ საკუთარი ეროვნული უსაფრთხოებისათვის გლობალურ დონეზე უნდა იზრუნოს და აქტიურად იმოქმედოს

საერთაშორისო ასპარეზზე. თავად ბუშის პრეზიდენტობის დასაწყისში ზოგიერთი პოლიტიკოსი მას ადანაშაულებდა, რომ საგარეო ურთიერთობებს არ აქცევდა ყურადღებას, 11 სექტემბრის მოვლენებმა აშკარად შეცვალა აღნიშნული ვითარება: პრეზიდენტისთვის ცხადი გახდა, რომ ამერიკა ჭეშმარიტად გლობალური ძალისაა და ამ ავტორიტეტის მქონე სახელმწიფოს ლიდერი არ შეიძლება საგარეო ურთიერთობებს არ უთმებდეს შესაბამის ყურადღებას. ეს აზრი ბუშის შემდეგ სიტყვებში და მისი დოქტრინის **მეოთხე პრინციპში** გამოიხატა : „მსოფლიო დღეს უფრო ურთიერთდაკავშირებულია, ვიდრე ადრე. ჩვენი ეკონომიკა, ყოველი ამერიკელის ცხოვრების დონე, პირველ რიგში, დამოკიდებულია ჩვენს პოზიციაზე მსოფლიოში“. ხოლო დოქტრინის მეოთხე პრინციპი გულისხმობს რომ ამერიკის როლი საერთაშორისო სისტემაში არა მხოლოდ მისი მოსახლეობის კეთილდღეობისთვის, არამედ თავად საერთაშორისო სისტემის მშვიდობიანობისა და სტაბილურობისთვისაც აუცილებელია.

9/11 –ის შემდეგ ამერიკელებმა დაინახეს რომ საერთაშორისო ტერორიზმისაგან, თუ მას საგანგებოდ და გლობალურ დონეზე არ შეეზღო, ვერც უზარმაზარი სამხედრო ძალა, ვერც მსოფლიოში უძლიერესი ეკონომიკა და ტექნოლოგიები დაგიცავს. ამის გააზრებამ გამოძახილი პოვა ბუშის დოქტრინის პირველ და მეორე პრინციპში. **პირველი პრინციპი** გულისხმობდა რწმენას, რომ საშინაო პოლიტიკის ხასიათი მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს საგარეო პოლიტიკას, ამ პრინციპის საფუძველზე ბუშმა დაიწყო „დემოკრატიის მსოფლიოში გავრცელების“ პოლიტიკა, რომელიც ახლო აღმოსავლეთში, წარმოადგენდა ტერორიზმთან ბრძოლის სტრატეგიას.

როგორც ვიცით, ცივი ომის შემდგომ დამყარებულმა ახალმა მსოფლიო წესრიგმა „ლიბერალური მშვიდობის“ დამყარებას გაუხსნა გზა, რომლის საფუძველზედაც შემდეგი პრინციპები იქცნენ: კონფლიქტების გადაჭრის მხოლოდ მშვიდობიანი გზის აღიარება, წინააღმდეგობის გაწევა აგრესიისა და ექსპანსიონიზმისადმი, საბრძოლო არსენალის შემცირება და კონტროლი და ა.შ. (Hewood, 2007 186-190) 9/11-მა ამ მხრივაც იქონია გავლენა ბუშის პოლიტიკაზე, ვინაიდან ამ პრინციპებს აშკარად უარყოფდა ბუშის დოქტრინის **მეორე პრინციპი**, რომლის მიხედვით არსებობს საფრთხეები რომელიც ძალის გამოყენებით უნდა დამარცხდეს - მათ შორის პრევენციული ომებით. „საფრთხეებში“ აშკარად პირველი, რაც მოიაზრებოდა, ეს იყო საერთაშორისო ტერორიზმი და შესაბამისად ბუშის მრავალი ნაბიჯი გამოხატავდა პრევენციულ ომს ტერორიზმის წინააღმდეგ. რაც შეეხება რობერტ ჯერვისის მიერ გამოყოფილ **მესამე პრინციპს**, რომელსაც ეყრდნობოდა ბუშის საგარეო პოლიტიკა, იგი გულისხმობდა უნილატერალიზმს - ადმინისტრაციის სურვილს, საჭიროების შემთხვევაში ემოქმედა სხვა სახელმწიფოებისაგან დამოუკიდებლად. ეს პრინციპი წარმოადგენდა ამერიკისთვის უფლებას სხვა ქვეყნების მხარდაჭერის გარეშე თავს დასხმოდა იმ ქვეყნებს, რომლებიც იფარავდნენ და დახმარებდნენ უწევდნენ ტერორისტებს. (The White House, 2002) ბუშის დოქტრინის თითოეული პრინციპი რა თქმა უნდა გარკვეულ ხარვეზს შეიცავს, მაგრამ მთლიანობაში ბუშის დოქტრინა წარმოადგენდა არსებულ პირობებში კარგ სამოქმედო იარაღს ტერორიზმის წინააღმდეგ. იტყვიან, რომ ამგვარმა ტექტიკამ ვერ დაამარცხა ტერორიზმი და ვერ მიაღწია თავის მიზანს, მაგრამ ეს ის შემთხვევაა, როცა რაიმე მიზანი მიმართულებას გაძლევს და ამითაა ღირებული. ყოველთვის მოიძებნება უკეთესი და უარესი ალტერნატივები. ბუშის დოქტრინას ჰქონდა ძალიან მცირე რაოდენობის უკეთესი ალტერნატივა, და ვფიქრობ რაციონალურ პოლიტიკას გამოხატავდა არსებული მდგომარეობიდან გამომდინარე.

ბუშის დოქტრინის განხორციელება.

თავის ერთ-ერთ გამოსვლაში ბუშმა ამერიკას შემდეგი სიტყვებით მიმართა: „ჩვენ ერთმანეთისაგან არ ვანსხვავებთ ტერორისტებს, ვინც ჩაიდინა ეს საშინელი დანაშაული, და იმათ ვინც მათ მფარველობს“. პირველი მოქმედება, რომელიც აშკარად ექვემდებარებოდა ბუშის დოქტრინას იყო სამხედრო იერიში ავღანეთში, რასაც სულ რამდენიმე კვირაში თალიბანის რეჟიმის ჩამოგდება მოჰყვა. 2002 წლის იანვარში, პრეზიდენტმა ბუშმა ერაყს, ირანსა და ჩრდილოეთ კორეას „ბოროტების ღერძი“ უწოდა (Bush, 2002). მოგვიანებით ამ სიას კუბა, სირია და ლიბიაც დაემატა.

ბუშის დოქტრინის მოქმედების მაგალითს წარმოადგენდა აშშ-ს ინტერვენცია ერაყში. როგორც ნორმან ორნშტეინმა (ვაშინგტონში მოქმედი პოლიტიკური კვლევის ცენტრის წარმომადგენელი) განაცხადა, „თუ ჰარი ტრუმენის პრეზიდენტობას იხსენებენ ცივი ომის დაწყების ნიშნით, ჯორჯ ბუშის პრეზიდენტობა ერაყში ომის დაწყებით იქნება დასამახსოვრებელი“. ამიტომაც ვთვლი საჭიროდ, უფრო კონკრეტულად განვიხილოთ აღნიშნული ქეისი. მრჩეველი, რიჩარდ კლარკი იხსენებს, რომ ჯერ კიდევ 2001 წლის 11 სექტემბრის საღამოს, საგანგებო შეხვედრაზე თავდაცვის მდივანმა დონალდ რამსფელდმა, სადამ ჰუსეინის რეჟიმის დემონტაჟის აუცილებლობაზე ისაუბრა. ხოლო ბუშმა გასცა მითითება, რომ მოეძებნათ ყველაფერი, რაც დააკავშირებდა ერაყის ხელისუფლებას ამ ტერაქტთან. 2002 წლის განმავლობაში რიტორიკის დონეზე, როგორც პრეზიდენტი, ისე ვიცე-პრეზიდენტი და თავდაცვის მდივანი საჯარო გამოსვლაში არ მალავდნენ, რომ ადმინისტრაციის ერთ-ერთი მთავარი მიზანი ახლო აღმოსავლეთში სადამ ჰუსეინის მოშორება იყო. 2003 წლის 5 თებერვალს კოლინ პაუელმა შემდეგ ლეგენდარულად ქცეულ გამოსვლაში, გაეროს ტრიბუნლიდან ჩამოაყალიბა მოსაზრება, რომ ჰუსეინის რეჟიმს გააჩნდა ქიმიური და ბიოლოგიური იარაღი, საუბარი იყო ბირთვულ პროგრამაზეც (Powell-2003). მოგვიანებით აღმოჩნდა, რომ ყველაფერი, რაც მან ფაქტებად წარმოადგინა, სიმართლეს არ შეესაბამებოდა.

მთლიანობაში ბუშის ადმინისტრაციამ ჩამოაყალიბა ომის სამი მიზანი. თითოეული მათგანი წარმოადგენდა ბუშის დოქტრინის გამოძახილს: 1. სადამ ჰუსეინის მასობრივი განადგურების იარაღის არსენალის განადგურება - ეს დებულება პირდაპირ უკავშირდებოდა ბუშის დოქტრინის მეორე პრინციპს, რომელიც გულისხმობდა პრევენციულ ომს ტერორიზმის წინააღმდეგ, ვინაიდან სადამ ჰუსეინს ბრალს დებდნენ ტერორისტებთან კავშირსა და მათ მფარველობაში. 2. საერთაშორისო ტერორიზმის საფრთხის შემცირება. მსგავსი მისწრაფება შეიძლება დავაკავშიროთ ბუშის დოქტრინის მეოთხე პრინციპთან, რაც ამერიკას საერთაშორისო სისტემის ჰეგემონად განიხილავს და როგორც მსოფლიო დონის ლიდერს აკისრებს გარკვეულ ვალდებულებას საერთაშორისო პრობლემების მოგვარებაზე. 3. დემოკრატიის განვითარება ერაყსა და რეგიონში. ერაყის ომის მესამე მიზეზი პირდაპირ ეხმიანება რობერტ ჯერვისის მიერ გამოყოფილ პირველ პრინციპს. როგორც ზემოთ ავღნიშნეთ ეს პრინციპი თვლის რომ საშინაო პოლიტიკის ხასიათი მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს საგარეო პოლიტიკის ხასიათს. შესაბამისად, დოქტრინის მიხედვით სწორედ დემოკრატიის განვითარება ერაყსა და რეგიონში იქნებოდა საერთაშორისო მშვიდობის წინაპირობა კონკრეტულად ამ რეგიონში მაინც.

მიუხედავად ამ ყველაფრისა, ვფიქრობ რომ ამ შემთხვევაში ბუშმა უბრალოდ კარგად გამოიყენა თავის დოქტრინა ერაყში ომის დასაწყებად. რეალურად კი სადამ ჰუსეინის ტერორისტებთან

კავშირის და ბირთვული ბომბის ქონის გარდა სხვა ყველაფერში მიუძღვოდა ბრალი: რეპრესიები, ასი ათასობით ადამიანის მკვლელობა, ქვეყნის ეკონომიკის განადგურება, ქიმიური იარაღის გამოყენება მოქალაქეების წინააღმდეგ და ა.შ. (Blauvelt T. 373-382) იყო თუ არა ეს სწორი ნაბიჯი? დღესდღეობით, როდესაც ვიცით ერასის ომის შედეგები ძნელია ვთქვათ, რომ ბუშმა სწორი ნაბიჯი გადადგა ამით, მაგრამ აუცილებლად უნდა აღინიშნოს რომ 2003 წლისათვის არავინ არ მოელოდა ერასის ომის ასე გართულებას, (რასაც ადასტურებს ვიცე პრეზიდენტის დიქ ჩეინის სიტყვები, რომელიც მან meet the press - ში თქვა „მე მწამს, რომ ერასელები ჩვენ შეგვხვდებიან, როგორც განმათავისუფლებლებს” და იქვე გამორიცხა ხანგრძლივი დაპირისპირების შესაძლებლობა). (Chney D.-2003) ამიტომაც, იმ პერიოდში სადამ ჰუსეინის რეჟიმის დამხობა, რომელიც მნიშვნელოვნად უშლიდა ხელს როგორც ადამიანის უფლებების განხორციელებას, ასევე საერთაშორისო წესრიგს, სრულიად მიზანშეწონილად მიმაჩნია.

თებერვლისთვის დაიწყო ანტისაომარი გამოსვლები მთელს მსოფლიოში. გაეროს უშიშროების საბჭომ აშშ-ს მხარდაჭერაზე ერასის წინააღმდეგ უარი თქვა. ბუშმა გამოიყენა დოქტრინის მესამე პრინციპი, უნილატერალიზმი და ერასში შეიჭრა, მართალია მთავარი მიზანი მალევე განხორციელდა, მაგრამ ქვეყანა არეულობამ მოიცვა. ამერიკა იძულებული გახდა პარტიზანულ ბრძოლებში ჩაბმულიყო, რაც ბევრად პრობლემატური აღმოჩნდა ვიდრე ამას ბუშის ხელისუფლება მოელოდა (თვალამე, 2016).

დასკვნა

ნაშრომიდან ვასკვნით რომ 11 სექტემბრის ტერაქტმა გადამწყვეტი როლი ითამაშა ჯერ ბუშის დოქტრინის ჩამოყალიბებაში, შემდგომ კი ამერიკის საგარეო პოლიტიკის წარმართვაში და მსოფლიო პოლიტიკური სიტუაციის შეცვლაში. 11 სექტემბერმა განსაზღვრა თავად ბუშის პრეზიდენტობა. თუ 10 სექტემბერს ბუში იყო პრეზიდენტი რომლის გამარჯვებაშიც კი ეჭვი ეპარებოდათ, 11 სექტემბერმა მისი, როგორც პოლიტიკოსის კარიერა სრულიად შეცვალა, და როგორც კლინტონ როსიტერი უწოდებს „კონსტიტუციურ დიქტატორად” აქცია. (Arthur M. Schlesinger, Jr.-1793 pp. 450-451) ეს კარგად დავინახეთ ბუშის დოქტრინის განხორციელებისას, მის მიერ გადადგმული და ჩვენ მიერ განხილული პოლიტიკური ნაბიჯებიდან. ისიც დავინახეთ რომ ამერიკის 43-ე პრეზიდენტის პოლიტიკას ბევრი კრიტიკოსი ყავს, რომლებიც მას საკმაოდ სამართლიანად აკრიტიკებენ. ამ ყველაფრის მიუხედავად, ჩემი აზრით, აღსანიშნავი ფაქტია, რომ ბუში დადგა იმგვარი პრობლემების წინაშე, რომელიც აქამდე ამერიკის არცერთ პრეზიდენტს არ ჰქონია, ვინაიდან ტერორიზმი ამგვარი მამუტაბებით პირველად დაემუქრა ამერიკას. მას მოუწია თავისი დოქტრინით და მოქმედებებით პასუხი გაეცა ჯერ არნახული საფრთხისა და ტრაგედიისთვის. 11 სექტემბერი იყო დარტყმა, რომელიც ამერიკას მიაყენეს და რომელიც აშკარად ითხოვდა საპასუხო დარტყმას საერთაშორისო სისტემის ჰეგემონისაგან. ბუშის საპასუხო დარტყმა, მისი საგარეო პოლიტიკა, რომელიც აქტიურ და რადიკალურ ნაბიჯებს შეიცავდა, ერთგვარად წააგავდა თავად ბუშის დროს გამოყენებულ „უოტერბორდინგის” პროცესს, რომელიც აშკარად პირდაპირ წინააღმდეგობაში მოდიოდა იმ ღირებულებებთან, რასაც ამერიკის კონსტიტუციის შექმნიდან ეს ქვეყანა ეფუძნება. მაგრამ როგორც ბუში თავის ნაშრომში „საკვანძო

გადაწყვეტილებები” წამების ამ საშუალებებზე წერს: „ერთს გეტყვით: ამ მეთოდების გამოყენებამ არაერთი სიცოცხლე გადაარჩინა”.

გამოყენებული ლიტერატურა

- თვალაძე რ. (30/03/2016) -ბუმის დოქტრინა მოქმედებაში-ერაყის ომის დასაწყისი <https://politicalreviewer.wordpress.com/2016/03/30/bush-doctrine/>
- Annan K. (the seventh Secretary-General of the United Nations) 2005 - Terror prevention conference. Madrid. AP Archive. <http://www.aparchive.com/metadata/youtube/9c3bbde4f8887667adbec2433f8ad5c2>
- Bergen p. (CNN's national security analyst, a vice president at New America and a professor of practice at Arizona State University.) (12/09/2016) - 9/11: Osama bin Laden's spectacular, CNN <https://edition.cnn.com/2016/09/08/opinions/september-11-al-qaeda-spectacular-miscalculation-bergen/index.html>
- Bush W. G. (America's 43rd President (2001-2009)) “greatest challenge of any President since Abraham Lincoln.” <https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/george-w-bush/>
- Bush W. G.(America's 43rd President (2001-2009) (9/11/2001) - Remarks at Emma Booker Elementary School -"Today, We've Had A National Tragedy" <http://www.americanrhetoric.com/speeches/gwbush911florida.htm>
- Bush W. G.(America's 43rd President (2001-2009))- (2002) The President's State of the Union Address <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>
- Chney D. (vice president (2001-2009)) .Meet The Press - Transcript for sept.14 Guess. (14/09/2003) Tim Russert, moderator. http://www.nbcnews.com/id/3080244/ns/meet_the_press/t/transcript-sept/#.WtmyQm6FPDc
- ColombaniLe M.(13/09/2001) - Nous sommes tous Américains Jean-Marie Colombani, LE Monde http://www.lemonde.fr/idees/article/2007/05/23/nous-sommes-tous-americaains_913706_3232.html
- Arthur M. Schlesinger, Jr.,(1793) The Imperial Presidency (Boston: Houghton Mifflin 450-451).
- Hewood A.(2007) Politics. Third Edition - Palgrave Macmillan
- Jervis r. -(2003) Understanding the Bush Doctrine - by The Academy of Political Science
- Kibble G. D. (2002) The Attacks of 9/11 Evidence of a Clash of Religions? <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a408208.pdf>

- Mearsheimer J. (2018) *The Great Delusion: Liberal Dreams and International Relations*. Yale University Press
- North Atlantic Treaty Organization (11/11/2001) -Statement by the North Atlantic Council - Brussels. <https://www.nato.int/docu/pr/2001/p01-122e.htm>
- Powell C (U.S. Secretary of State) (February 5 -2003) Colin Powell's speech to the United Nations on Iraq- washington post. http://www.washingtonpost.com/wp-srv/nation/transcripts/powelltext_020503.html
- Pressler M. (8/11/11) What was 9/11 washington post https://www.washingtonpost.com/lifestyle/style/what-was-911/2011/08/31/gIQAQL5RDK_story.html?noredirect=on&utm_term=.c1e04da4c5a0
- Blauvelt T. (2005) - „ *Just War Theory* and the *War in Iraq*”
- Whit house (September 2002) *The National Security Strategy of the United States of America*.
- Paternot E. Coffin R (2008)-Bush Doctrine No More – Harvard political review <http://harvardpolitics.com/covers/the-legacy-of-george-w-bush/bush-doctrine-no-more/4>
- Leffler M. (2009) Think Again: Bush’s Foreign Policy FP <https://foreignpolicy.com/2009/10/23/think-again-bushs-foreign-policy/>